



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν  
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

# Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ

Δήμητρα-Δανάη Κιτσώνη (Α.Μ.:1567202200071)  
Ελίνα Λιλικάκη (Α.Μ.: 1567202200098)  
Μαριέττα Αγγελή (Α.Μ.: 1567202200220)  
Μελίνα Βουκελάτου (Α.Μ.: 1567202200022)

Τμήμα Ψυχολογίας  
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΨΧ116: Πολιτική Ψυχολογία  
Καθηγητής Βασίλης Παυλόπουλος

Χειμερινό εξάμηνο 2024-2025

---

---

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- "Γιατί εθνικισμός;"
- Εισαγωγή
- Εποικοδομητικός Πατριωτισμός
- Τυφλός Πατριωτισμός
- Ψυχολογικά Αίτια
- Πολιτική Ρητορική Εθνικισμού
- Εθνικισμός στον Ελλαδικό Χώρο
- Συμπεράσματα
- Βιβλιογραφία

---

## "ΓΙΑΤΙ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ;"

Η πολυπλοκότητα του εθνικισμού καθιστά τη μελέτη του κρίσιμη, καθώς επηρεάζει τη δομή των πολιτικών ιδεολογιών και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Ενώ η σύνδεση με το έθνος μπορεί να εμπνεύσει πολιτική συμμετοχή και εθνική ενότητα, η υπερβολική έμφαση σε εθνικιστικές ιδεολογίες συχνά οδηγεί σε συγκρούσεις, περιθωριοποίηση και διακρίσεις (Citrin et al., 2012). Με δεδομένο ότι ζούμε σε μια εποχή αυξημένων κοινωνικών και πολιτικών εντάσεων, η κατανόηση του εθνικισμού μέσω της πολιτικής ψυχολογίας είναι απαραίτητη για την αναζήτηση ισορροπίας ανάμεσα στην προστασία της εθνικής ταυτότητας και την προώθηση της πολυπολιτισμικότητας.



---

# ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Ο εθνικισμός, ως ένα από τα πιο σημαντικά και επίμονα πολιτικά φαινόμενα, έχει μελετηθεί ευρέως στην Πολιτική Ψυχολογία για τη βαθιά επιρροή του στη διαμόρφωση ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων, καθώς και στη δυναμική των πολιτικών συμπεριφορών.
- Ο εθνικισμός εκφράζεται μέσα από τη συναισθηματική σύνδεση του ατόμου με το έθνος του ενισχύοντας τη συλλογική αυτοεκτίμηση, καθώς η προσκόλληση των ατόμων προς τη χώρα τους εκφράζεται με την αίσθηση του ανήκειν, της αγάπης, της υπερηφάνειας και της φροντίδας για την ομάδα και τη γη (Bar-Tal, 1997).
- Ο εθνικισμός δεν είναι μονοδιάστατος:
  - Μία πτυχή της εθνικής ταυτότητας θεωρείται ως τυφλή, μιλιταριστική, αδαής, παράλογη και χαρακτηρίζεται ως εθνικισμός, ψευδοπατριωτισμός, σωβινισμός ή τυφλός πατριωτισμός (συνδέεται με τον αυταρχισμό).
  - Μία άλλη πτυχή της εθνικής ταυτότητας θεωρείται αυθεντική, εποικοδομητική, πολιτειακή, με κριτική αφοσίωση, συνετή, απείθαρχη και χαρακτηρίζεται ως εποικοδομητικός ή θετικός πατριωτισμός.

---

# ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ

- Δύναμη ενοποίησης και κοινωνικής ανθεκτικότητας, χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις.
- Ενίσχυση της εθνικής ενότητας, ένα κοινό πλαίσιο αξιών και στόχων για τους πολίτες.
- Χαμηλότερα επίπεδα φόβου από εξωτερικές επιρροές - προώθηση της μετανάστευσης, της δημοκρατίας και του πολιτισμού των άλλων εθνών.
- Ενεργοποίηση της συλλογικής προσπάθειας και δράσης ( ειδικά σε καταστάσεις που απαιτούν εθνική κινητοποίηση, όπως φυσικές καταστροφές ή κοινωνικές κρίσεις).
- Προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας, μέσω της συλλογικής ευθύνης και της συμμετοχής στα κοινά.
- Ο «κοσμοπολίτικος εθνικισμός» ενσωματώνει την εθνική υπερηφάνεια, διατηρώντας παράλληλα τον σεβασμό προς άλλες κουλτούρες και την προώθηση διεθνών συνεργασιών.
- Αποδοχή της πολιτισμικής διαφορετικότητας.

## Ξενοφοβία

Πολύ συχνά η λέξη *ξενοφοβία* χρησιμοποιείται απλώς ως συνώνυμο της προκατάληψης, χωρίς να γίνεται σαφής διάκριση με τον όρο *ρατσισμός*.

Η ξενοφοβία, ως μία από τις ακραίες μορφές του εθνικισμού, γίνεται αντιληπτή ως έντονη αντιπάθεια, εχθρότητα ή φόβος για όσους θεωρείται ότι είναι ξένοι (Crush, 1996· DeMaster & Le Roy, 2000· Fredrickson 2002).

Αποδίδει έμφαση στις πολιτισμικές διαφορές (εθνικότητα, γλώσσα, κοινωνική προέλευση, τρόπος εκφοράς του λόγου) και αποτελεί ουσιαστικά μια μορφή 'πολιτισμικά θεμελιωμένου' ρατσισμού (Tafira, 2011).

Η εξελικτική προσέγγιση επιχειρεί να εξηγήσει πώς οι ξενοφοβικές στάσεις μπορεί να αντικατροπτίζουν προγονικούς προσαρμοστικούς μηχανισμούς που προκαλούν συναισθηματικές και συμπεριφορικές αντιδράσεις για να κρατήσουν τον 'ξένο' σε απόσταση (Faulkner et al., 2004).

---

# ΤΥΦΛΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ

## Εξτρεμισμός

Ο βαθμός στον οποίο οι πολίτες πλώνονται και ταυτίζονται έντονα με τις γενικές αριστερές ή δεξιές (ή άλλες) ιδεολογικές αντιλήψεις για την κοινωνία ή στη θέση τους σχετικά με πιο συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής (Van Prooijen & Krouwel, 2019).

Οι πολιτικά ακραίες πεποιθήσεις συχνά σχετίζονται με αμφιλεγόμενα και δύσκολα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων της μετανάστευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, του εισοδήματος, κλπ.

Ως μορφή ακραίου εθνικισμού, η δογματική μισαλλοδοξία των εξτρεμιστών οδηγεί στην τάση να απορρίπτουν ανόμοιες εξωτερικές ομάδες (out-groups).

Ο συλλογικός ναρκισσισμός, που χαρακτηρίζεται από ανάγκη για υπεροχή, συχνά οδηγεί σε απροκάλυπτη επιθετικότητα προς άλλες κουλτούρες.

# ΤΥΦΛΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ

## Προκαταλήψεις και Στερεότυπα

Η απλή επίγνωση της παρουσίας μιας εξω-ομάδας αρκεί για να προκαλέσει διομαδικές ανταγωνιστικές ή μεροληπτικές διακρίσεις από την πλευρά της ενδο-ομάδας (Tajfel & Turner, 1979).

Η υπερηφάνεια για την εθνική ταυτότητα συχνά οδηγεί στην υποτίμηση άλλων πολιτισμών, συμβάλλοντας στην ενίσχυση αρνητικών στερεοτύπων.

Για αυτό προτείνονται τέσσερις διαδικασίες αλλαγής μέσω της διομαδικής επαφής:

**Μάθηση για την εξωτερική ομάδα** (η νέα μάθηση διορθώνει τις αρνητικές απόψεις της εξω-ομάδας, η επαφή θα πρέπει να μειώνει τις προκαταλήψεις)



**Αλλαγή συμπεριφοράς** (οι νέες καταστάσεις απαιτούν συμμόρφωση με νέες προσδοκίες, όπως την αποδοχή των μελών της εξω-ομάδας)



**Δημιουργία συναισθηματικών δεσμών**



**Επανεκτίμηση εντός ομάδας** (οι ενδο-ομαδικές νόρμες και τα έθιμα αποδεικνύονται ότι δεν είναι οι μόνοι τρόποι διαχείρισης του κοινωνικού κόσμου)



---

## ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ

### ΘΕΩΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ (HOUGHTON, 2009· SEARLE-WHITE, 2001)

Ενδο-ομάδα έναντι  
εξω-ομάδας  
(Houghton, 2009)

Η αξιολόγηση του εαυτού  
είναι συγκριτική = Ταύτιση  
με ομάδα (Searle-White,  
2001)

### ΘΕΩΡΙΑ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ (Houghton, 2009)

“Us vs. them”

Λογικά αίτια  
σύγκρουσης (π.χ.  
εδάφη)

---

## ΘΕΩΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ (HOUGHTON, 2009)

Οι κοινωνίες είναι εγγενώς ιεραχικές

Η εθνοτική σύγκρουση είναι η δομή που καθιερώνει και συντηρεί την κοινωνική ιεραρχία

Καταπίεση από κυρίαρχες ομάδες με στόχο το status quo

Προσανατολισμός Κοινωνικής Κυριαρχίας (Social Dominance Orientation)

## ΒΙΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Freeden et al., 2013· Houghton, 2009)

Ο εθνικισμός ως  
εξελικτική στρατηγική  
επιβίωσης (Houghton,  
2009)

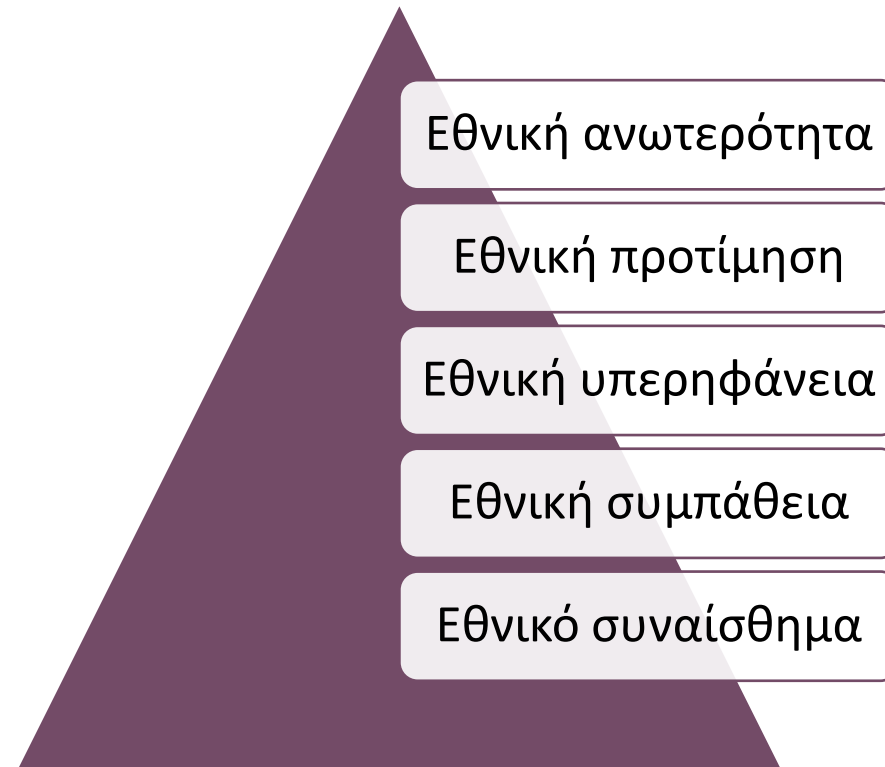
Βιολογική προδιάθεση  
για την προτίμηση της  
ίδιας εθνοτικής ομάδας  
(Houghton, 2009)

19<sup>ος</sup> -20<sup>ος</sup> αιώνας:

- το κράτος-έθνος ως φυσικό φαινόμενο
- κυριαρχία επί της γης απαραίτητη για την επιβίωση
- ο εθνικισμός ως επιβίωση του κράτους (Freeden et al., 2013)

---

## ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΩΣ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ (DEKKER ET AL., 2003)



---

## ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ (DEKKER ET AL., 2003)

- Ισχυρό συναίσθημα σχετικά με το έθνος και τον λαό
- Αναπτύσσεται από την παιδική ηλικία (εθνικά τελετουργικά → εθνική κοινωνικοποίηση)
- Rothstein, 1994: «αντικείμενα εαυτού»

## ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ (DEKKER ET AL., 2003)

- Στερεότυπα: ιστορία, κοινωνικοπολιτική κατάσταση, οικονομική κατάσταση μιας χώρας
- Ανάγκη για θετική ταυτότητα

## ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ (DEKKER ET AL., 2003)

- **ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ**

- Υπεράσπιση της χώρας

- Στρατιωτική θητεία

- Χαμηλό άγχος και ενασχόληση σχετικά με το μέλλον

- Χαμηλή αίσθηση αυτοταυτότητας

- **ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ**

---

---

## ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

### Freud

Θεωρία  
"ναρκισσισμού  
μικρών διαφορών"

Η εγγύτητα και η  
ομοιότητα προκαλούν  
συγκρούσεις

### Volkan

Κατάκριση εχθρών  
σύμφωνα με τα  
χαρακτηριστικά που ο  
ίδιος διαθέτει αλλά τα  
θεωρεί κατακριτέα

Θυμός: προς τους  
άλλους και προς τον  
εαυτό

Βασίστηκε από τους  
μηχανισμούς της  
διάσπασης και της  
προβολής του Freud

---

## ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ (SEARLE-WHITE, 2001)

### Αίσθηση Δικαίου

Βεβαιότητα για την  
ορθότητα μιας θέσης

Συμπλήρωση κένου στην  
ταυτότητα.

Επίλυση θυμού και  
σύγχυσης

Μετάθεση ευθύνης

### Θυματοποίηση

Εθνικές τραγωδίες στο  
κέντρο της εθνικής ιστορίας  
και συλλογικής μνήμης

Ολοκαύτωμα και Εβραίοι

### Νοηματοδότηση

Θέση μας μέσα στην  
κοινωνία + ταυτότητα

Μεταβαλλόμενο πλαίσιο →  
μετέωρο άτομο

Fromm: "πλαίσια  
αναφοράς"

Κατάρρευση Σοβιετικής  
Ένωσης → Νοηματικό κενό

---

# ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ

- Το πολιτικό λέγειν στοχεύει στη συναισθηματική κινητοποίηση της ομάδας.
- Πρόκειται για μια πολιτική που γαλουχεί και γαλουχείται από την ιδέα πως το έθνος (εσω-ομάδα) είναι άξιο σεβασμού, πίστης και υπακοής καθώς επίσης πως υπερτερεί από τα υπόλοιπα έθνη (εξω-ομάδα) σε όλα τα πιθανά επίπεδα συχνά χρησιμοποιώντας ιστορικά παραδείγματα.
- Κυρίως διατρανώνει την "επιστροφή στα περασμένα μεγαλεία".
- Η υπόσχεση αυτή αναφέρεται σε εξωραϊσμένες εποχές υποτιθέμενης κοινωνικής, πολιτισμικής, οικονομικής και πολιτισμικής άνθησης.
- Η πολιτική ρητορική του εθνικισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα κοινωνικά φαινόμενα της *συλλογικής νοσταλγίας*, της *συλλογικής συνέχειας* και του *συλλογικού ναρκισσισμού*.

---

# ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ

## Συλλογική Νοσταλγία

Το άτομο σε καταστάσεις κοινωνικής κρίσης και αβεβαιότητας τείνει να στρέφεται νοητά σε πεπερασμένες εποχές κοινωνικής ευημερίας.

*Συλλογική νοσταλγική ονειροπόληση* (αίσθημα λαχτάρας και μελαγχολικού αναστοχασμού) (Wildschut et al., 2014· Sedikides & Wildschut, 2019· Wohl et al., 2020).

## Συλλογική Συνέχεια

Γέφυρα μεταξύ παρελθόντος και παρόντος ώστε να εξασφαλιστεί το μέλλον.

Διατηρείται και ενισχύεται από τη λειτουργία της συλλογικής νοσταλγίας (Jetten & Wohl, 2012· Solomon et al., 1991).

## Συλλογικός Ναρκισσισμός

Αίσθημα μεγαλείου για την εικόνα της ομάδας.

Αίσθημα δυσαρέσκειας όταν η προαναφερθείσα ομάδα δεν εισπράττει την ανάλογη προνομιακή μεταχείριση (Golec de Zavala, 2018).



Εθνικιστικός  
λόγος



Συλλογικός  
Ναρκισσισμός

Συλλογική  
Νοσταλγία

Οι πολιτικοί αξιοποιούν τη συλλογική νοσταλγία μέσω των κοινωνικών αφηγήσεων (θεμέλιο της κοινωνικής ταυτότητας) ώστε να εξασφαλίσουν την αφοσίωση και την ενεργό δράση του λαού.

Ο συλλογικός ναρκισσισμός γίνεται συχνά έρμαιο της πολιτικής προπαγάνδας μέσω διαστρεβλωμένων αφηγήσεων της εθνικής ιστορίας (Albright, 2018).

Κοινότοπος εθνικισμός (Banal nationalism. Billing, 1995): Καθημερινά οι άνθρωποι εκτίθενται σε πολλαπλές και συνήθως αδιάκριτες ενθυμήσεις της κοινωνικής τους ταυτότητας. Ο εθνικιστικός λόγος είναι έτσι διατυπωμένος ώστε να «συμμετέχει στη γραμματική και τη σύνταξη που καθιστούν δύσκολη την ομιλία χωρίς την αναπαραγωγή της εθνικής σκέψης» (Calhoun, 2017).

Ενισχύεται η πίστη του λαού στη συλλογικότητα και αυξάνεται η προδιάθεση για ανοικτότητα σε εθνικιστικές ιδεολογίες.

---

# Διάκριση μεταξύ εσω-ομάδας (εμείς) και εξω-ομάδας (αυτοί)

Οι πολιτικοί, εκμεταλλευόμενοι την κοινωνική ανασφάλεια που επιφέρουν οι αλλαγές στα κατεστημένα, προβάλλουν οτιδήποτε διαφορετικό και ξένο ως άξιο φόβου και απόρριψης.

Αναγωγή σε τριπλό άξονα διάκρισης σύμφωνα με τη θέση (position), τη διαφορετικότητα (difference) και τη διαχωριστικότητα (separateness) (Vingoles et al., 2000)

Η θέση αναφέρεται στις ενδεχόμενες διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των ομάδων σχετικά με την κοινωνική στάση που κρατά η καθεμία. Η ανομοιογένεια στις ικανότητες και τα χαρακτηριστικά συγκροτούν τη διαφορετικότητα. Η διαχωριστικότητα αφορά στην ψυχολογική αποστασιοποίηση από τους άλλους.

# ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ



- Στην Ευρώπη ο αντι-ισλαμικός λόγος παρατηρείται αρκετά συχνά με τρανό παράδειγμα την καμπάνια του ακροδεξιού κόμματος Alternative for Germany (AfG).
- Femonationalism (Sara Ferris, 2017): Διαστρέβλωση και εκμετάλλευση των φεμινιστικών ιδεωδών για την εξυπηρέτηση της πολιτικής ατζέντας ενός κόμματος.
- Homonationalism (Jaspin Puar, 2007): Διαστρέβλωση και εκμετάλλευση της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας για την εξυπηρέτηση της πολιτικής ατζέντας ενός κόμματος.
- Λαϊκιστικός λόγος: Ο πολιτικός εμφανίζεται ως μεσσίας που προτρέπει να εκπροσωπήσει τον ταλαιπωρημένο λαό, να διεκδικήσει τα καταπατημένα από την τρέχουσα κυβέρνηση δικαιώματα και να επαναφέρει κοινωνική και οικονομική ευημερία (Connif, 2003).
- Συνήθως μια εξω-ομάδα παρουσιάζεται υπεύθυνη για την καταπιεστική κατάσταση. Αυτό οδηγεί σε διομαδικές διαμάχες (Mehrin, 2014).

---

# ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Διατυπώθηκε το 1844 από τον Ιωάννη Κωλέττη

Όραμα ενοποίησης όλων των ελληνικών πληθυσμών υπό την οθωμανική κυριαρχία

Επιρροή από τον νεοελληνικό διαφωτισμό και τα ευρωπαϊκά επαναστατικά κινήματα της εποχής

Καθοριστική ιδεολογία για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας

Αποκορύφωμα ιδεολογίας: Μικρασιατική καταστροφή (1922) και βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913)

Στόχος: Η δημιουργία μιας «Μεγάλης Ελλάδας»

---

# ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία υπήρξε πυλώνας εθνικής ταυτότητας.

Καθοριστικός ρόλος στην περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ανεξαρτησία της Εκκλησίας: Σημείο αναφοράς για το εθνικιστικό κίνημα.



---

# Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

**Ρόλος του εθνικισμού:** Καθοριστικός στη διαμόρφωση γεωπολιτικών σχέσεων και εθνικών ταυτοτήτων.

**Διαρκής επαναπροσδιορισμός:** Οι ενικές ταυτότητες παραμένουν δυναμικές και εξελίσσονται μέσα από γεωπολιτικές αντιπαραθέσεις και πολιτιστικές συγκρούσεις

**Ψυχολογικές και κοινωνικές ρίζες:** Τροφοδοτείται από πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες.

---

# ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

## Ελληνοτουρκικές Εντάσεις:

- I. Διμερείς συγκρούσεις στο Αιγαίο.
- II. Κυπριακό Ζήτημα: Εισβολή Τουρκίας (1974):
  - Κατάληψη 37% του εδάφους.
  - Βίαιη εκδίωξη πληθυσμού, χιλιάδες νεκροί και αγνοούμενοι.

## Μακεδονικό Ζήτημα:

- Σύγκρουση δύο εθνικιστικών ιδεολογιών για την ταυτότητα και τα πολιτισμικά σύμβολα.
- Πολιτισμικές ταυτότητες και ερμηνείες ονομάτων ως αιτίες διαμάχης.

---

# ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο εθνικισμός είναι ένα φαινόμενο πολυδιάστατο.
  - Ο εθνικισμός έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως εργαλείο κοινωνικής και πολιτικής προόδου, όταν διαμορφώνεται με γνώμονα την ενότητα, τη συνεργασία και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα (εποικοδομητικός πατριωτισμός).
  - Παρόλα αυτά, πιο συχνά συνδυάζεται με κοινωνικές μάστιγες όπως η ξενοφοβία, ο εξτρεμισμός και τα στερεότυπα (τυφλός πατριωτισμός).
  - Κοινωνικά φαινόμενα όπως η συλλογική νοσταλγία και ο συλλογικός ναρκισσισμός λειτουργούν υποστηρικτικά στο έργο του εθνικιστικού κινήματος.
  - Οι πολιτικοί εκμεταλλεύονται και παραποιούν ιδέες άλλων ομάδων και κινημάτων για να προωθήσουν τις δικές τους ιδεολογίες.
  - Ο εθνικισμός πηγάζει από ψυχολογικές ρίζες και "τρέφεται" από την πολιτική.
  - Ο εθνικισμός προσφέρει ικανοποίηση σε ανθρώπινες ανάγκες και εδραιώνεται σε ανθρώπινες πεποιθήσεις, μηχανισμούς και συναισθηματικά ελλείμματα.
  - Ο εθνικισμός υπήρξε καθοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση των ελληνικών γεωπολιτικών σχέσεων, ιδιαίτερα στις συγκρούσεις με την Τουρκία και τη Βόρεια Μακεδονία.
-



---

# ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bar-Tal, D. (1990). *Group beliefs: A conception for analyzing group structure, processes, and behavior*. Springer-Verlag.
- Calhoun, C. (2017). The rhetoric of nationalism. In M. Skey & M. Antonsich (Eds.), *Everyday nationhood* (pp. 17-30). Palgrave Macmillan, London.  
[https://doi.org/10.1057/978-1-137-57098-7\\_2](https://doi.org/10.1057/978-1-137-57098-7_2)
- Cichocka, A. (2016). Understanding defensive and secure ingroup positivity: The role of collective narcissism. *European Review of Social Psychology*, 27(1), 283–317.  
<https://doi.org/10.1080/10463283.2016.1252530>
- Cisneros-Tirado, J., A. & Babbili, A. (2021, 17 Δεκεμβρίου). Trumpian populism: Legitimising chaos and right-wing nationalism as a political strategy. *Norteamérica*, 17(1). <https://doi.org/10.22201/cisan.24487228e.2022.1.524>
- Citrin, J., Johnston, R., & Wright, M. (2012). Do patriotism and multiculturalism collide? Competing perspectives in Canada and the United States. *Canadian Journal of Political Science*, 45(3), 531–552. <https://doi.org/10.1017/S0008423912000704>
- Danforth, L. M. (1993). Claims to Macedonian identity: The Macedonian question and the breakup of Yugoslavia. *Anthropology Today*, 9(4), 3-10.  
<https://doi.org/10.2307/2783448>
- Davidov, E. (2009). Measurement equivalence of nationalism and patriotism in the ISSP: 34 countries in a comparative perspective. *Political Analysis*, 17(1), 64–82.  
<https://doi.org/10.1093/pan/mpn014>
- Dekker, H., Malová, D., & Hoogendoorn, S. (2003). Nationalism and its explanations. *Political Psychology*, 24(2), 345–352. <https://doi.org/10.1111/0162-895X.00331>
- Doerr, N. (2021, 14 Ιανουαρίου). The visuals politics of the Alternative for Germany (AfG): Anti-Islam, Ethno-Nationalism, and Gendered Images. *Social Sciences*, 10(20). <https://doi.org/10.3390/socsci10010020>
- Finell, E., & Liebkind, K. (2010). National symbols and distinctiveness: Rhetorical strategies in creating distinct national identities. *British Journal of Social Psychology*, 49, 321-341. <https://doi.org/10.1348/014466609X455190>
- Forgas, J. P., & Lantos, D. (2022). Κατανοώντας τον λαϊκισμό: Συλλογικός ναρκισσισμός και η κατάρρευση της δημοκρατίας στην Ουγγαρία. Στο Γ. Προδρομίτης & Σ. Παπαστάμου (Επιμ.), *Εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας* (σσ. 361-390). Πεδίο.

---

# ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Houghton, D. P. (2009). *Political psychology: Situations, individuals, and cases*. Routledge.
- Kitromilides, P. (1996). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός: Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Osborne, D., & Sibley, C. G. (Eds.). (2022). *The Cambridge handbook of political psychology*. Cambridge University Press.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65–85. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1146/annurev.psych.49.1.65>
- Searle-White, J. (2001). *The psychology of Nationalism*. Palgrave Macmillan.
- Snyder, L. L. (1990). *Encyclopedia of Nationalism*. Paragon House.
- Tafira, K. (2011). Is xenophobia racism? *Anthropology Southern Africa*, 34(3 & 4), 114–120. <https://doi.org/10.1080/23323256.2011.11500015>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole.
- Vincent, A. (2013). Nationalism. In M. Freeden, L. T. Sargent, & M. Stears (Eds.), *The Oxford handbook of political ideologies* (pp. 530–540). Oxford University Press.
- Wohl, M. J. A., & Stefaniak, A. (2022). Η συλλογική νοσταλγία και η επιθυμία “να κάνουμε ξανά σπουδαία” την ομάδα μας. Στο Γ. Προδρομίτης & Σ. Παπαστάμου (Επιμ.), *Εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας* (σσ. 391- 416). Πεδίο.
- Υπουργείο Εξωτερικών της Κύπρου. (2024). *Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο: Ιστορικό και συνέπειες*.
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2024). *Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου: Από τα μέσα του 18ου αιώνα έως τις αρχές του 21ου αιώνα*. Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.